

Dit jaar verleent NLadviseurs zijn medewerking aan een artikelenreeks in dit vakblad over golfbanen en duurzaamheid. De artikelen volgen de opdeling van het GEO-certificaat in zes thema's. In het onderdeel *product & supply chain* zoomt NLadviseurs in op meststoffen. Terecht melden ze dat dit een productgroep is waarin veel geld omgaat en waarin elke hoofdgreenkeeper zijn of haar keuzes maakt. Maar uiteraard is dit niet de enige productgroep waarvoor producenten en/of leveranciers rekening houden met een duurzame product & supply chain op de golfbaan.

Auteurs: Guido Hamelink, Sander Kristallijn, NLadviseurs

Omgaan met product & supply chain op de golfbaan

Het vierde thema binnen de GEO-certificering

Het deelthema productketen van de GEO-certificering betreft de bevoorrading van golfbanen en de inzet van de aangekochte materialen. Toepassing van producten of inzet van machines op de golfbaan heeft effecten op onze directe omgeving, maar zelfs op locaties in andere landen. Alle aspecten, van productie van de grondstoffen, bewerking tot het gewenste product, vervoer naar leveranciers en klanten, manier van verpakken, tot het verwerken van het afval dat het ten slotte oplevert, vormen samen de productketen (product & supply chain).

Alle aspecten zoals we die benoemden, veroorzaken een bepaalde milieubelasting. Hoe langer de weg is die het product aflegt, hoe groter over het algemeen de milieubelasting is. Daarom is het goed je bewust te zijn van het volgende:

- Minimaliseren van verbruik is altijd goed, zolang de toepassing effectief blijft.
- Producenten ontwikkelen nieuwe producten; houd daarvoor je ogen open en blijf je op de hoogte stellen.
- Elke bestelling en leverantie heeft een impact op het milieu en op uw portemonnee.

Inkoopbeleid

Vaak reageert men sceptisch, wanneer we bij een golfbaan spreken over duurzaam inkopen. In menig clubhuis worden de wenkbrauwen gefronst met een bijhorende glazige blik. Veel mensen associëren duurzaam inkopen met Fair Trade en - niet te vergeten - hoge kosten. Dit is jammer, want in eerste instantie gaat duurzaam inkopen over 'het juiste product op de juiste manier toepassen'. Met als bijverschijnsel: lagere kosten en betere resultaten!

We kopen producten in omdat we denken ze nodig te hebben, zou je zeggen. Een kritische blik op het voorraadbeheer wijst uit dat veel zaken uit gewoonte op de voorraadlijst staan, terwijl er goedkopere en betere alternatieven beschikbaar zijn. Het is dus belangrijk scherp te krijgen welke producten noodzakelijk zijn voor de bedrijfsvoering. Daarnaast is het ook mogelijk je eigen verantwoordelijkheid te nemen en op zoek te gaan naar producten die een lagere of geen milieubelasting kennen en op een verantwoorde manier worden geproduceerd. Een grote productgroep is inmiddels gecertificeerd aan de hand van een vastgelegd label. Denk aan het benoemde Fair Trade-label van Max Havelaar of het FSC-keurmerk in de houthandel. Buiten

Pluimveemest: reststof geschikt als grondstof voor organische meststoffen.

de vaste labels is het minder eenvoudig om de verantwoorde weg te kiezen. Hoe we daarmee om kunnen gaan leest u in dit artikel. Er valt veel te zeggen over dit onderwerp, maar we hebben gekozen om in te zoomen op meststoffen, omdat dit een productgroep is waarbinnen veel geld omgaat en bovendien elke hoofdgreenkeeper zijn of haar keuzes maakt.

Greenkeeping

Voedingsstoffen zijn onmisbaar voor de vitaliteit van het gras. Omdat we ons zorgen maken over het beschikbare aanbod hiervan in de bodem, wordt er jaarlijks behoorlijk wat afgestrooid en gespoten. Het aanbod op het

Een golfbaan heeft geen baat bij een hoge productie maar wel bij een goede vitaliteit van het gras.

gebied van meststoffen is groot. Grofweg kunnen we onderscheid maken in twee types meststoffen: organische en anorganische. Organische meststoffen zijn afkomstig uit dierlijk of plantaardig materiaal. Anorganische, minerale meststoffen (kunstmest) komen voort uit een chemisch gecontroleerd proces.

In het verleden werd kunstmest met het grootste gemak toegepast; tegenwoordig vinden we dit veel minder vanzelfsprekend. Meer en meer worden kunstmestproducten omgeruild voor organische meststoffen; bovendien wordt er kritischer gekeken naar de samenstelling. De aanleiding hiervoor is een benadering vanuit de bodemsituatie. Deze omschakeling hangt sterk samen met het besef van de waarde van een vitale bodem. Instandhouding van bodemleven en de natuurlijke dynamiek zorgt voor de beste balans en daarmee voor weerstand. De greenkeeping maakt de keuze voor toepassing van het product en stelt daarbij een aantal vragen:

- Wat is de huidige situatie: wat is de bodemsamenstelling en welk budget is hiervoor beschikbaar?
- Wat wil ik bereiken: welke kwaliteit is er gedefinieerd in het beheerplan, wat zijn de verwachtingen van de golfers?
- Wat heb ik daarvoor nodig? Met welke stoffen en in welke samenstelling kan ik het beste resultaat bereiken?
- Welk aanbod is er op dit gebied, welk

product komt qua milieubelasting en financieel het beste naar voren?

- Wanneer en in welke vorm pas ik het toe? Dat niet al deze vragen eenvoudig zijn te beantwoorden is een feit. Het is daarom goed dat er veel gebruik gemaakt wordt van adviseurs die hierin mee kunnen denken.

Stel bij het aanschaffen van producten verder ook deze vragen aan bijvoorbeeld de leverancier of producent:

- Wordt het product onder ethisch verantwoorde omstandigheden geproduceerd?
- Wat is de afstand die het product moet afleggen?
- Wat zijn de milieueffecten van de productie?
- Is het product passend?
- Is de verpakking recyclebaar, kan de verpakking weer ingenomen worden door de leverancier?

Meststoffen

Naast de belangrijke keuzes die de greenkeeper moet maken bij aankoop, ligt er ook bij de producent een belangrijke taak. Bij andere onderwerpen hebben we ook al gezien dat de markt inspeelt op de huidige vragen en behoeftes omtrent lagere milieubelasting en duurzame oplossingen. Wij hebben een bezoek gebracht aan Melspring om zicht te krijgen op de keuzes die leveranciers en producenten van meststoffen maken bij de samenstelling

en selectie van hun aanbod. Melspring is een internationaal bedrijf dat zowel organische als minerale meststoffen aanbiedt. Het bedrijf vormt een interessant voorbeeld, omdat er met diverse producten ervaringen zijn, zowel organische als anorganische meststoffen. Ton Terlouw ontvangt me in het kantoor in Velp. Al snel blijkt dat hij met passie kan vertellen over de productielijn van Melspring, maar vooral ook gegrepen is door de mogelijkheid om iets nieuws te ontwikkelen. Het bedrijf, dat inmiddels in Franse handen is, zoekt naar de productsamenstelling met het optimale effect. We bespreken de overgang van kunstmest naar organische meststoffen. Interessant is dat deze omschakeling samenhangt met een grote hoeveelheid aan ontwikkelingen. Kunstmest heeft de wereld veel goeds gebracht. Door de toevoeging van gebalanceerde en vooral sterk geconcentreerde voedingsstoffen aan onze gewassen is de voedselproductie enorm gestegen. Die productiestijging is een keiharde noodzaak gezien de groei van de wereldbevolking.

Naar plant kijken

Gras op de golfbaan is echter niet gebaat bij hoge productie, maar bij goede vitaliteit. Zo is bij Melspring de koers ingezet naar een product dat sterk inzet op bijvoorbeeld de versterking van de bladstructuur en niet zozeer op de snelle groei, want dat betekent vooral meer maaien. Ton Terlouw: "Er wordt vaak gekeken naar de samenstelling van de bodem als uitgangspunt voor de ontwikkeling van een product. Interessanter is echter te kijken naar de fysiologische omstandigheden van de plant. Dus wat een plant nodig heeft en wat gebeurt er met de groei wanneer er een product wordt toegepast. Men is erachter gekomen dat, afhankelijk van het type bodem, een proces in gang kan worden gezet waarbij de plant door verzuring van het wortelmilieu gemakkelijker fosfaat aan de bodem onttrekt. De fosfaatvoorraad in vrijwel in alle bodemtypes is gigantisch, waardoor het vaak vooral een kwestie is van beschikbaarheid. Bij overdosering van fosfaat is de kans op uitspoeling erg groot."

Voorbeeld van een keten

Voor de productie van bijvoorbeeld Marathon gebruikt Melspring kippenmest. Ton benoemt dit als een actie die samenhangt met de doelstelling producten duurzaam te maken. Kippenmest is in feite een afval- of reststof. Het

inpassen van een dergelijk waardevol product in een eindproduct geeft veel voordelen. In dit geval is bij de productie van eieren en/of vlees het productieproces dusdanig ingericht dat het de uitstoot van ammoniak bij de kippen sterk vermindert. Dat gebeurt onder meer door droging van de kippenmest in de stal. Hierdoor is in de directe omgeving van de boerderij sprake van een lagere milieubelasting.

Hergebruik reststoffen

Veel van deze milieubelasting kan nuttig worden aangewend voor een nieuw product, door hergebruik van reststoffen of bijproducten. Hergebruik van 'afval' kan dus aanzienlijke milieubesparingen en vaak ook financiële besparingen opleveren. Helaas is de uitleg van de autoriteiten hierover niet altijd even eenvoudig en flexibel.

Overheidscriteria inkoop

De overheid heeft voor toepassing in haar eigen groenvoorzieningen criteria opgesteld voor de duurzame inkoop van meststoffen, rekening houdend met de milieu-implicaties.

1. Overmatig gebruik van meststoffen zorgt voor uitspoeling en levert een bijdrage aan de belasting van het Nederlandse milieusysteem met nitraten, fosfaten en andere stoffen.
2. Een lokaal milieueffect van meststoffen kan ontstaan door verrijking op en rond de plaats

van toepassing. Dit kan leiden tot de groei van meer onkruid.

3. Productie van met name kunstmeststoffen heeft een grote impact op het milieu door het omvangrijke verbruik van energie en grondstoffen. Productie van organische meststoffen op basis van veen draagt bij aan de aantasting van veengebieden.
4. Ongecoate kunstmeststoffen leiden in veel gevallen tot snelle uitspoeling, omdat de mineralen niet gebonden zijn. Organische meststoffen zijn veel minder gevoelig voor snelle uitspoeling.

Met dit voorbeeld, aanwending van meststoffen, hebben we laten zien dat het essentieel is dat niet een enkeling zoekt naar oplossingen, maar dat het een marktbrede beweging is. Een proces van innovatie, uitproberen, fouten maken en verder gaan.

Spreekt met betrokkenen

Bespreek met de verschillende personen die verantwoordelijk zijn voor de inkoop waar de mogelijkheden liggen. Producten voor het golfbaanonderhoud, de golfbaaninrichting, het kantoor en de horeca worden vaak door verschillende personen ingekocht. Bespreek daarom met elkaar waar de mogelijkheden liggen op het gebied van verbruik en besparing.

Ethische aankoop

Een ethische aankoop is: inkoop van producten en diensten die zijn geproduceerd met geen of minimale schade aan mens, dier en/of de natuurlijke omgeving. Ethische aankopen ondersteunen de groei van een rechtvaardigere, groenere economie. Consumenten vergelijken steeds vaker duurzaamheid met kwaliteit.

Fosfor

P (fosfor) wordt bij kunstmest nog steeds in grote hoeveelheden onttrokken aan fosforerts. Fosforerts is een gesteente dat op veel continenten is te vinden, maar de grootste voorraden bevinden zich in Marokko en China.

Opdeling product & supply chain binnen CEO

Het onderdeel product & supply chain binnen de GEO-certificering is opgedeeld in vier deelthema's:

1. Inkoopbeleid: welke voorwaarden stel je bij de aanschaf van nieuwe producten?
2. Economic multiplier: hoe ga je om met het zoeken van leveranciers, kijk je daarbij naar dichtbij gesitueerde toeleveranciers?
3. Gewasbescherming en bemesting: zijn de middelen die worden ingezet voor een goede bespeelbaarheid verantwoord en zijn de hoeveelheden te verantwoorden?
4. Afvalbeheersing: welke maatregelen worden genomen om de hoeveelheid afval te minimaliseren?

Factoren:

- Wordt het product onder ethisch verantwoorde omstandigheden geproduceerd?
- Wat is de afstand die het product moet afleggen?
- Wat zijn de milieueffecten van de productie?
- Is het product passend?
- Is de verpakking recyclebaar, of wordt deze weer ingenomen door de leverancier?